

Intervju med Helen och Francis Johnson – Del 1

Datum: 4 april 1986 **Plats:** Moline, Illinois

(0:03) Det är den 4 april 1986 och jag sitter tillsammans med Helen och Francis Johnson i Moline, Illinois. Ni är vad vi kallar hälften svenska och hälften engelska. **(0:20)** Francis brukar säga: vi är 50 % svenska, 50 % engelska, men 100 % amerikanska. **(0:27)** Det stämmer. Det är så man ska se det. **(0:30)** Ni föddes här på den här egendomen, inte i det här huset, men på den här tomten. **(0:34)** Rätt, på den här egendomen. Pappa var snickare och ritade sina egna ritningar. När han fick fyra barn ritade han sina egna ritningar för det här huset. Sedan flyttade han det mindre huset längre bak på tomten. Senare revs det. De bodde där medan de byggde det här. **(0:52)** Åh, så du kommer inte ihåg det eftersom det var... **(0:55)** Jodå, jag minns, för det här byggdes omkring 1915. **(0:59)** 1915?. **(0:59)** Ja, och jag föddes 1922. Vi sprang omkring bland takstolarna och klättrade på taket. Jag satt på husets översta bjälke och räknade matematik. Trappan går ju upp från källaren till vinden. Det var fyra våningar. Vi klättrade upp där när allt var öppet. Det är ett under att vi inte föll ner och slog ihjäl oss. **(1:24)** Och din enda bror, Clifford, han var bara några år då, sju år, så han var mycket mindre. **(1:31)** Han var fem år och fyra månader när han föddes, och det blev fyra barn för mamma. Hon hade inte de bekvämligheter som hon fick senare. Det var inte ens två år mellan oss barn. Så det var inte lätt förrän... **(1:47)** Nej. Och ändå blev hon nästan 90 år, och pappa blev 91. Båda arbetade hårt hela sina liv och var alerta. Ingen rökning, inget drickande. **(2:02)** Pappa snusade lite grann, men väldigt lite. **(2:06)** Kommer du ihåg när han använde det? Tog han det under näsan eller...?. **(2:10)** Nej, han tuggade det. Han la det under tungan, tror jag. Men han var inte beroende av någonting. Det är därför vi hade en lycklig barndom, till skillnad från många barn idag. Är det inte sorgligt? **(2:28)** Så du minns dem som goda föräldrar? **(2:31)** Ja. Och jag minns vid jul en gång, när vi fortfarande trodde på jultomten och bodde i det gamla huset, så skulle vi åka över till min farbror i Davenport. Det var hans äldre bror, Mons. **(2:48)** Kallade ni honom Mons? **(2:49)** Nej, vi kallade honom Will. Han ändrade sitt namn till William. Jag vet inte varför, kanske var det hans andranamn. Det lät mer amerikanskt än Mons i alla fall. **(2:59)** Så ni åkte till hans hus på jul? **(3:02)** De kom hit vartannat år och vi åkte dit vartannat. Vi turades om mellan Thanksgiving och jul. William var gift med Matilda. Hon var tyska. Men hon och pappa kunde prata svenska med varandra och de förstod varandra. Ibland retade de mamma eftersom hon inte förstod. Mamma ville att pappa skulle lära oss lite svenska. Jag har alltid varit intresserad av språk och lärde mig räkna på olika språk redan när jag var liten, och han lärde mig räkna och säga några saker. Men han sa: "Vad ska hon lära sig svenska för? Vi är i Amerika nu". Så mamma lyckades inte med det. Vi hade många svenska vänner där båda föräldrarna var svenska och de lärde sig svenska, men det gjorde aldrig vi. Vi läste latin, franska, tyska och spanska i stället. **(4:09)** Farbror Perrys barn lärde sig svenska eftersom båda föräldrarna var svenska. Tre av pojkarna kom till det här landet. De kom efter pappa, en i taget. Flickorna stannade kvar där borta. **(4:25)** Den här yngsta, är det Tilda? **(4:29)** Hennes namn var Edith. Jag vet inte hur hon fick det namnet, det måste ha varit ett svenskt namn. Hon var yngst och kom också över hit. På den tiden tog flickorna ofta hushållsarbete för att lära sig språket. Hon arbetade för en rik familj i New York. De var katoliker. Hon blev förälskad i sonen i familjen, tror vi. Men eftersom de var rika katoliker och hon var tjänsteflicka, så kunde

inget hända. Så hon konverterade till katolska kyrkan och gick i kloster. Hon var i ett dominikaninkloster i Spark Hill, New York. Vi besökte henne där flera gånger och tog med pappa, och hon besökte oss. Även när hon var nunna kunde hon hälsa på, men i början var hon tvungen att bo hos nunnorna vid katedralen. Vi hämtade henne på dagen och skjutsade tillbaka henne på kvällen. Hon fick inte sova här, men senare när hon blev äldre fick hon det. Pappa skickade pengar till henne för att hon skulle kunna komma hit. Men hon stannade i New York och kom aldrig till Moline permanent, bara på besök.

(6:08) Mons föddes i Sverige 1865. Han kom först till Davenport eller Eldridge. Han kom för att få det bättre, han trodde på större möjligheter. Han var snickare. Faster Edith sa att pappa var den smartaste i familjen och han fick stipendium för att gå i skola i stan i Sverige. När han var färdig vid 17 års ålder bestämde han sig för att åka till det här landet. Han skrev till sin bror som skickade pengar till en biljett. Han arbetade på en farm mellan Monmouth och Galesburg, lärde sig språket och studerade hårt. Han var väldigt sparsam och flitig. **(7:37)** När han var 21 eller 22 år åkte han tillbaka till Sverige på besök för egna pengar. Han arbetade för amerikanska farmare. Han åkte tillbaka 1893 eftersom han stannade vid världsutställningen i New York på vägen hem till Sverige. Så han kom nog hit 1888. Han kom från **Hässleholm**.

(8:45) När vi var där på besök tog de med oss till gården där de växte upp. Den tillhör inte familjen längre. En kvinna och hennes man bodde där och hade sju barn. En av de yngre som kunde engelska visade oss dit. Jag minns att pappa berättade hur de var tvungna att lära sig katekesen på söndagseftermiddagarna. Föräldrarna gick på promenad och barnen satt runt det stora matsalsbordet och studerade tills föräldrarna gått över kullen, då sprang de ut och lekte. När det var dags för föräldrarna att komma tillbaka sprang de in och tog fram böckerna igen. Jag såg den där kullen från fönstret 1970, det var en fantastisk upplevelse. Kvinnan i huset visade oss runt; hon var stolt över sitt badrum, vilket de förstås inte hade på pappas tid. Vi besökte också kyrkan där han konfirmerades och skolan. Hans föräldrar ligger begravda på kyrkogården där.

(10:41) Pappa tog initialen "O" när han kom hit eftersom det fanns så många som hette Nelson Johnson. "O" var en ovanlig bokstav. Det var en stor upplevelse för oss att gå på samma mark som pappa en gång gjort. Han dog 1962. Han fick aldrig chansen att åka tillbaka till Sverige efter att han gift sig 1921. Vi planerade att ta med honom när vi blev vuxna, men depressionen och kriget kom ivägen. Senare blev han för gammal och hörde dåligt, så vi ville inte utsätta honom för resan och riskera att han blev besviken. Men innan mamma dog sa hon att vi måste besöka våra svenska släktingar, vilket vi gjorde 1970.

(13:20) Farbror Perry bodde i Monmouth och vi besökte dem ofta. Faster Elna stannade i Sverige och dog ung 1915. En annan syster, Maria, var evangelist och dog nog i cancer. Joseph kom också till det här landet och arbetade i fem år på 1930-talet. Han fick jobb på ett bageri tack vare systemen i klostret. Han lärde sig yrket, åkte tillbaka till Sverige, gifte sig och startade egna konditorier i Katrineholm. Han var förmögen. När vi var där 1970 samlades 24 släktingar i Hässleholm och han tog med fantastisk mat och tårter från sitt bageri. Han bjöd även med oss till en semesterort som hade ett underbart smörgåsbord.

(18:12) Vi skriver på engelska till dem och de svarar på engelska. Bertil har varit här två gånger. Pappa var sentimental på sitt eget sätt. Vi hade en babykorg i rotting på vinden som vi skulle slänga. Men pappa bar in den igen och sa: "Alla våra fyra barn har körts i den här, vi kan inte slänga den". Den finns fortfarande kvar på vinden.

(21:06) Vid jul var det för mycket för mamma att få ordning på fyra småbarn på juldagsmorgonen för att åka till Davenport. Så hon frågade jultomten om han kunde komma på julaftons kväll istället. Han sa ja, men vi fick inte se honom eftersom pappa inte hade någon tomtedräkt. Vi fick sitta i ett annat rum men vi hörde bjällrorna ringa när de släppte in honom. De bar ner alla paket från övervåningen och gjorde allt klart. När tomten sagt adjö fick vi gå in.

(22:28) Vårt hus var en och en halv våning med bara två sovrum. När barnen blev fler behövdes mer plats. Vi flickor sov i en dubbelsäng och pojkarna i en annan, och vi berättade historier för varandra. Pappa tog in julgranen en dag eller två före jul så den hann dekoreras. Det var en riktig gran, oftast en ädelgran med mjuka barr. Vi hade levande ljus i hållare som klämdes fast på grenarna. Det var en stor brandrisk men inget hände någonsin. Vi tände dem bara på julafton och juldagen.

(24:25) Pappa cyklade alltid till jobbet eller gick om det var nära. En dag såg vi honom komma dragandes på en vacker röd skrinna med två andra barn i. Vi trodde det var deras skrinna, men när han kom fram sa han: "Det här är mina barn, så nu får ni kliva ur". Skrindan var till oss, och det var inte ens jul eller födelsedag. Det var en enorm present på den tiden. Han byggde också en låda på en kälke så att han kunde dra oss barn i snön på vintern. Han var väldigt snäll mot sina barn.

(25:44) Vi fick dockor i julklapp, och jag ville alltid ha böcker. Pojkarna ville ha hästar och vagnar, men inte sådana där hästen satt fast i vagnen. De ville ha en som de kunde spänna loss och ställa i ett stall. De tog hem herrelösa hundar och vi hade kaniner och till och med en höna en gång.

(27:50) Mamma lagade engelsk plumpudding till jul, men ibland gjorde hon lutfisk till pappa. Någon hade berättat för henne hur man gjorde. Hon tyckte inte om det själv men hon lagade det åt honom. **(28:28)** Jag tror jag ärvde pappas äventyrlust mer än Francis, jag ville gå på University of Michigan. Jag arbetade ihop pengar till ett år och lånade av pappa till nästa. Jag betalade tillbaka allt utan ränta. Pappa tjänade inte mycket; omkring 1910 tjänade han inte mer än tusen dollar om året. Han arbetade oftast åt en annan entreprenör men han var en fantastisk möbelsnickare. Alla ville att han skulle göra inredningsarbetet. Han betalade kontant för tomten eftersom han sparat pengar tills han var 31 år och gifte sig. Vi föddes alla i hemmet med hjälp av doktor Beale. Han kom med häst och vagn i början.

(30:46) Christensen's butik levererade varor; de kom en gång i veckan och tog upp beställningar. De var alltid ärliga och sa till om något inte var bra. Vi barn gick dit ibland och handlade på krita. På lördagskvällar gick pappa dit och betalade räkningen, och då fick man alltid en påse godis. Snickare arbetade ofta inte på vintern, så ibland fick han ha butiksnotan i flera veckor, men de lita på honom. Vi hade en stor trädgård och mamma konserverade allt. Vi hade körsbärsträd, äppelträd, plommon och päron.

(32:55) Pappa hade ett biljardbord i matsalen där grannarna samlades och spelade. Vi barn satt under bordet och hörde hur bollarna slog mot varandra. Vi lärde oss dansa genom att rulla upp mattorna på de vaxade golven och spela grammofon. Mamma dansade, men pappa satt alltid på sidolinjen och tittade på. När de dejtade i Monmouth tog han med henne på danser men han dansade aldrig själv.

(34:12) Han ville gifta sig med henne när de var 22 och 27, men hon trodde hon var kär i en snygg man som tyvärr gillade att spela för mycket. När hon sa nej flyttade pappa till Davenport och arbetade med sin bror. Han läste tidningen för att se om hon gifte sig, men det gjorde hon aldrig. Efter tre år började de skriva till varandra igen. Till jul gav han henne en vacker klocka. Hennes fostermamma sa då till en annan rik friare att det var lönlöst, för hon skulle inte ta emot en så dyr gåva om hon inte menade allvar. De gifte sig i april nästa år hemma hos farbror Perry i Monmouth.

(38:02) Jag minns när vi åkte tåg för att hälsa på våra foster-morföräldrar när jag var väldigt liten. Jag hade en vild fantasi och trodde att tåget bara åkte runt i cirklar för att man skulle tro att man åkte långt. Pappa sa att en häst var mycket bättre än en bil när man dejtade, för man kunde ha armen om flickan och hästen visste vägen hem själv. Pappa hade en subtil humor, han skrattade aldrig åt sina egna skämt men hade alltid ett rappt svar som folk gillade.

(39:45) Mammans pappa dog i Indien där han var ingenjör vid järnvägen; han tålde inte klimatet och dog vid 41 års ålder. Mamma kom till Monmouth som sjuåring med sin mor och mormor. En av släktingarna i England var borgmästare i en förort till London.

(43:40) Mamma fick inte gå i gymnasiet även om hon ville, hennes fostermamma tyckte hon skulle arbeta istället. Hon ville så gärna ta musiklektioner men fick inte det heller, trots att de hade råd. Hon lärde sig spela orgel på gehör och spelade till och med psalmer i kyrkan när organisten inte kom. Pappa köpte ett piano till henne när jag var tre år gammal.

(45:52) Pappa köpte sin första bil 1923. Innan dess fick vi åka fyra olika spårvagnar för att hälsa på släkten i Davenport. Mamma och jag blev ofta åksjuka på spårvagnarna. En gång var vi tvungna att kliva av i förtid och gå en jättelång sträcka för att jag mådde så illa. Jag kunde aldrig ens gunga på lekplatserna utan att må illa.

(51:07) Vi var tre familjer som stod varandra nära i grannskapet. Det fanns flest pojkar så jag blev lite av en pojkflicka. De lärde mig snurra toppar, spela kula och flyga drake. Vi lekte lekar som "kurragömma" och satt på trappan på kvällarna och berättade historier och skämt.

(54:36) Jag drömde alltid att jag kunde flyga. Jag provade att hoppa från taket på kolskjulet och flaxa med armarna, men det gick inte så bra. Jag ville också gå på vatten. Jag provade i badkaret men det fungerade inte, så jag vågade mig aldrig ut på floden. Jag bad också Gud om att få se ett berg. Jag trodde på Bibeln när den sa att man kan flytta berg om man har tro som ett senapskorn. Jag bad att ett berg skulle stå på framsidan när jag vaknade, men det fanns inget berg där på morgonen.

